

Nr 64.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden; given Stockholms slott den 5 februari 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 februari 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen, fråga angående om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden samt anför därutinnan följande.

I. Inledning.

Sedan till Kungl. Maj:t inkommit framställningar, avseende utvidgning av garnisonssjukhuset i Boden, varigenom å sjukhuset skulle kunna i erforderlig omfattning beredas lasarets- och epidemisjukvård åt den civila befolkningen i Boden och trakten däromkring, föreslog Kungl. Maj:t i propositionen 1921:

Bihang till riksdagens protokoll 1943. 1 saml. Nr 64.

154, att riksdagen måtte *dels* medgiva, att i huvudsaklig överensstämmelse med av föredragande departementschefen förordade grunder avtal finge träffas med Norrbottens läns landsting angående vård av civila sjuka å garnisons-sjukhuset i Boden, *dels ock* för verkställande av härav påkallad om- och tillbyggnad av nämnda garnisonssjukhus bevilja ett anslag, utgörande hälften av de för ändamålet beräknade kostnaderna. Den andra hälften av kostnaderna var avsedd att bestridas av landstingets medel. Riksdagen (skrivelse nr 360) biföll propositionen.

Efter av Kungl. Maj:t genom brev den 29 juni 1921 lämnat bemyndigande har avtal träffats mellan arméförvaltningens fortifikations- och civila departement samt sjukvårdsstyrelse å kronans vägnar, å ena, samt Norrbottens läns landsting, å andra sidan, angående beredande å nämnda garnisonssjukhus av sjukhusvård åt civila patienter tillhörande Norrbottens län.

Nämnda avtal, vilket är dagtecknat den 28 augusti 1924, innehåller närmare föreskrifter rörande landstingets rätt att inlägga patienter å garnisonssjukhuset, sättet för läkarvårdens bestridande samt normerna för landstingets ersättningsskyldighet till kronan för den å landstingspatienterna meddelade sjukvården. I sistnämnda avseende stadgas (punkten 4), att kronan för vård och underhåll av civila sjuka från länet äger uppbära ersättning per underhållsdag motsvarande medelkostnaden per underhållsdag vid sjukhuset under näst föregående budgetår beräknad enligt de grunder, som angivas i medicinalstyrelsens formulär för årsberättelser för civila sjukhus, bilagan B, uppgift angående inkomster och utgifter. I denna ersättning ingår dock icke ersättning till läkare, vilken utgår på sätt stadgas i avtalets punkt 5, samt ej heller ersättning för ny-, om- och tillbyggnader samt större reparationer, vilka, innan de komma till utförande, skola bliva föremål för gemensamma beslut av kronan och landstinget.

Genom särskilda inom försvarsdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning av vissa med vården av civila patienter å garnisonssjukhusen sammanhängande organisationsfrågor, vilka avgivit betänkande i ämnet den 3 november 1939 (statens off. utredn. 1939:31), ha bland annat normerna för landstingens ersättningsskyldighet för vård av dylika patienter varit föremål för övervägande. I det av de sakkunniga förordade normalkontraktet rörande vård av civila patienter å militär sjukvårdsinrättning ingår ett stadgande av innebörd, att för vård och underhåll av civila sjuka från länet kronan äger uppbära ersättning per vård dag motsvarande vård dagkostnaden vid garnisons-sjukhuset under det budgetår ersättningen avser. Vård dagkostnaden beräknas efter de grunder, som angivas i medicinalstyrelsens förenämnda formulär, och innefattar icke kostnad för ny-, om- och tillbyggnad.

Genom brev den 21 juni 1940 (regleringsbrevet, punkten 38) har Kungl. Maj:t i samband med meddelande av dispositionsbeslut beträffande garnisonssjukhusens avlöningsanslag uttalat, att arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse borde ägna uppmärksamhet åt angelägenheten av att, på sätt i nyssnämnda betänkande föreslagits, enhetliga grunder snarast möjligt komme i tillämpning i fråga om landstingens ersättningsskyldighet

till kronan för vård av civila patienter å garnisonssjukhusen. I anledning härav ha de mellan kronan och vederbörande landsting träffade, i det förut berörda betänkandet närmare redovisade avtalen om vård av civila patienter å militärsjukhusen uppsagts och förhandlingar förts mellan representanter för parterna. Förhandlingarna äro ännu icke avslutade beträffande samtliga garnisonssjukhus. Vid de hittills förda förhandlingarna har enighet uppnåtts med vissa landsting om tillämpning av det i sakkunnigbetänkandet förordade normalkontraktet. Med andra landsting har enighet uppnåtts utom i fråga om grunderna för landstingens ersättningsskyldighet. Från sistnämnda landstings sida har sålunda påkallats införande i det i sakkunnigbetänkandet förordade normalkontraktet av en maximeringsregel, innebärande att ersättningsskyldigheten i princip skall beräknas på grundval av vårddagkostnaden vid vederbörande garnisonssjukhus för det budgetår, ersättningen avser, dock ej med högre belopp än som motsvarar genomsnittliga vårddagkostnaden vid landstingets egna sjukvårdsinrättningar under sistförflutet kalenderår.

På grund av sist angivna förhållande är avtalsfrågan bland annat för garnisonssjukhusets i Boden del alltjämt svävande. Det bör emellertid erinras, att chefen för försvarsdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts den 30 juni 1942 givna bemyndigande tillkallat generaldirektören H. F. J. O. Landelius att på kronans vägnar upptaga förnyade förhandlingar med Västernorrlands läns landsting i fråga om de grunder, efter vilka landstingets ersättningsskyldighet för vård av civila sjuka å garnisonssjukhuset i Sollefteå borde beräknas. Landelius har i december 1942 avgivit förslag i ämnet, vilket för närvarande är föremål för remissbehandling.

1932 års riksdag (skrivelse nr 131) har efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen nr 118 framlagt förslag för bestridande av kostnaderna för uppförande av en för reumatiska sjukdomsfall avsedd sjukhuspaviljong vid garnisonssjukhuset i Boden samt för utrustning av paviljongen anvisat ett reservationsanslag av 570,000 kronor.

Efter ifrågavarande om- och tillbyggnader omfattar sjukhuset följande avdelningar med nedannämnda patientantal:

Medicinsk avdelning	72 platser
Kirurgisk »	62 »
Ögon- »	14 »
Barnbörds- »	10 »
Reumatiker- »	48 »
Epidemi- »	50 »

Summa 256 platser

Redan tidigt efter färdigställandet av reumatikerpaviljongen väcktes tanken på en ytterligare utvidgning av garnisonssjukhuset i ändamål att utbygga det samma till ett fullständigt centrallasarett för Norrbottens län. Sålunda framlades år 1936 ett förslag om utökning av de befintliga avdelningarna och tillskapande av nya avdelningar, nämligen röntgen-, öron- och barnavdelning. Detta förslag har dock icke föranlett åtgärd.

Emellertid konstaterade t. f. generalfältläkaren vid inspektion av sjukhuset i mars 1941 otillräckligheten av såväl sjukhusets arbetslokaler, särskilt polikliniker, röntgenavdelning och laboratorier, som dess ekonomilokaler. T. f. generalfältläkaren framhöll därvid, att sjukhuset för upprätthållande av en god sjukvårdsstandard vore i omedelbart behov av förbättrade lokaler för praktiskt taget alla arbetsavdelningar. Med anledning härav uppdrog sjukvårdsstyrelsen åt lasarettsläkaren G. Bohmansson att gemensamt med vissa experter avgiva förslag till omedelbara åtgärder beträffande dessa avdelningar. — Sedan till t. f. generalfältläkaren överlämnats förslag i ämnet, framhölls vid ärendets beredning inom sjukvårdsstyrelsen, att om- och utbyggnaden av arbetslokalerna borde äga rum med hänsynstagande till den sedan länge aktuella utbyggnaden av garnisonssjukhuset i dess helhet. Endast därigenom kunde man uppnå ett rationellt och framför allt ekonomiskt resultat, så mycket mer som sjukhusets utbyggnad till ett fullständigt centrallasarett inom en snar framtid måste lösas. — Då sålunda en om- och utbyggnad av sjukhusets arbetsavdelningar borde ses ur synpunkten av den sedan länge aktuella och av alla parter såsom nödvändig vitsordade utvidgningen av sjukhuset till ett fullständigt centrallasarett, uppdrog t. f. generalfältläkaren åt överläkaren vid garnisonssjukhusets i Boden medicinska avdelning regementsläkaren A. G. W. Engel att framlägga av motivering åtföljt förslag till en sådan utvidgning.

Engel överlämnade den 19 augusti 1941 en promemoria i ämnet. Promemorian utmynnade i anslutning till förut antydda riktlinjer för utredningens genomförande i ett förordande av

- 1) tillräckliga och ändamålsenliga arbets- och ekonomilokaler;
- 2) skapandet av omkring 145 nya vårdplatser;
- 3) organiserandet av garnisonssjukhuset såsom ett centrallasarett om ungefär 400 vårdplatser, fördelade sålunda:

medicinsk avdelning om	100—120 platser
kirurgisk » »	100 »
ögon- » »	15 »
röntgen- » »	10 »
pediatrisk » » cirka	30 »
öron- » »	30 »
barnbörds- » »	18 »
reumatiker- » »	48 »
epidemi- » »	50 »

Summa 401 platser

Till Engels promemoria var fogat ett av arkitekten Nils Grep, Stockholm, utarbetat förslag till lösning av det sålunda uppställda programmet samt en kostnadsberäkning, vilken slutade å ett belopp av 1,872,000 kronor exklusive bostäder för sjukhusets befattningshavare samt kostnader för lösa inventarier.

Sedan den av Engel verkställda utredningen varit föremål för prövning

inom arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, underställde styrelsen i skrivelse den 29 oktober 1941 ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Efter en redogörelse för de i det föregående berörda förslagen rörande garnisonssjukhusets utvidgning anförde styrelsen därvid följande.

Under nu rådande förstärkt försvarsberedskap hade garnisonssjukhuset, på vilket krigssjukvården i Bodens fästning för närvarande vore baserad, utnyttjats till det yttersta. I händelse av krig komme sjukvårdsarbetet att ut sättas för enormt stegrade påfrestningar och anledning funnes antaga, att sjukhuset därvid icke skulle kunna fylla fästningens behov av krigssjukvård. Såsom arméförvaltningens civila departement samt fortifikations- och sjukvårdsstyrelser i skrivelse den 19 september 1940 på angivna skäl framhållit, framstode det såsom av behovet oundgängligen påkallat, att frågan om in rättande av ett nytt krigssjukhus för Bodens fästning snarast möjligt löstes. Visst förslag till uppförande av ett dylikt hade även på föranstaltande av fortifikations- och sjukvårdsstyrelserna utarbetats.

Ehuru vissa klarlägganden i ovan berörda avseenden redan skett återstode ett flertal därmed sammanhängande omfattande och betydelsefulla frågor att utreda. Undersökning och prövning syntes sålunda böra företagas beträffande bland annat lämpligheten att — utan eftergift å kravet på ett skyddat läge för det tilltänkta krigssjukhuset — i kostnadsbesparande syfte uppbygga detsamma och den ifrågasatta tillbyggnaden till garnisonssjukhuset i omedelbar anslutning till varandra, varigenom skulle möjliggöras att krigssjukhusets anläggningar för ekonomiändamål såsom kök, tvättinrättning, förråd etc. och eventuellt även dess röntgen- och operationsanläggningar skulle kunna i fredstid användas för fredssjukhusets behov. Vidare syntes utredning böra ske beträffande sättet för reglerandet av det med om- och tillbyggnaderna följande ekonomiska mellanhavandet mellan staten och landstinget. En utredning av de frågor, som berörts i Kungl. Maj:ts beslut den 30 september 1938 och i det nyss anförda, kunde under nuvarande förhållanden icke verkställas inom arméförvaltningens fortifikations- och sjukvårdsstyrelser.

Med hänvisning till det anförda och då resultatet av den ifrågasatta utredningen snarast möjligt borde föreläggas riksdagen, hemställde sjukvårdsstyrelsen efter samråd med fortifikationsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte genom särskilt tillkallade sakkunniga föranstalta om utredning av frågan rörande det ändamålsenligaste sättet för tillgodoseende av behovet av dels en om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden, dels ock ett uppförande av ett krigssjukhus i Bodens fästning.

Med anledning härav fann Kungl. Maj:t genom beslut den 5 december 1941 gott bemyndiga chefen för försvarsdepartementet att tillkalla en person att såsom sakkunnig leda den utredning rörande om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden m. m., som avsåges i sjukvårdsstyrelsens skrivelse den 29 oktober 1941; och skulle den sålunda tillkallade sakkunnige äga att hos sjukvårdsstyrelsen och Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott göra framställning om utseende av vardera två representanter för kronan och landstinget att delta i utredningen. Med stöd av bemyndigandet anmodade jag den 8 december 1941 ledamoten av riksdagens andra kammare J. E. G. Fast att såsom sakkunnig utföra ifrågavarande uppdrag.

2. Den sakkunniges förslag.

Med skrivelser till chefen för försvarsdepartementet samt Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott den 20 juli 1942 har den sakkunnige överlämnat ett i samråd med ovannämnda representanter utarbetat betänkande med förslag till utbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden m. m. Av betänkandet inhämtas i huvudsak följande.

a) *Krigssjukhusfrågan.* Beträffande den av sjukvårdsstyrelsen berörda frågan om anordnande av ett krigssjukhus för Bodens fästning har den sakkunnige efter en redogörelse för visst tidigare förslag i ämnet anfört följande.

Vad anginge behovet i och för sig av ett krigssjukhus i Bodens fästning syntes det icke falla inom ramen för det utredningen meddelade uppdraget att göra något uttalande härom. Detta spörsmål liksom frågan om det erforderliga antalet platser å ett dylikt sjukhus innefattade rent militära problem av taktisk och strategisk natur, varutinnan vederbörande militärmyndigheter torde ha att framlägga förslag. — — — Det ville synas utredningen som om lösningen av spörsmålet om krigssjukvården inom fästningsområdet vore att söka i anordnandet av särskilda fullträffsäkra sjukvårdsutrymmen för åtminstone varje större till Bodens fästning hörande anläggning för stridande personal.

Beträffande den av sjukvårdsstyrelsen framkastade frågan om en anslutning i vissa avseenden — såsom beträffande ekonomilokaler och vissa arbetsavdelningar — av ett krigssjukhus till en blivande tillbyggnad till garnisonssjukhuset i Boden finge utredningen framhålla, att en dylik anslutning skulle vara ekonomiskt och sjukhustekniskt försvarbar allenast i den mån de båda institutionerna komme att förläggas i omedelbar närhet av varandra. Emellertid förefunnes icke någon för krigssjukhus lämpad plats i garnisonssjukhusets omedelbara närhet. Vederbörande militärmyndigheter hade ej heller kunnat giva anvisning på någon lämplig plats för förläggande av fullträffsäkert krigssjukhus å annan plats inom fästningsområdet, varför utredningen funnit den av sjukvårdsstyrelsen ifrågasatta sammankopplingen av fredssjukhus och krigssjukhus icke lämpligen kunna komma till stånd. Härav bleve en följd, att frågan om en om- och tillbyggnad av det bestående garnisonssjukhuset utifrån de av sjukvårdsstyrelsen anförda synpunkterna — förbättring av arbetsavdelningarna och beaktande av centrallasarettstanken — måste bedömas helt fristående från planerna på anordnande av ett krigssjukhus i Bodens fästning.

b) *Allmänna synpunkter beträffande en utvidgning av det nuvarande garnisonssjukhuset i Boden.* Den sakkunnige har framlagt vissa allmänna synpunkter beträffande den ifrågasatta sjukhusutvidgningen. Av betänkandet inhämtas härutinnan följande.

De undersökningar rörande en utvidgning av garnisonssjukhuset, som verkstälts under tiden före det pågående stormaktskrigets utbrott, utmynnade samtliga i ett konstaterande av sjukhusets stora lämplighet härför i såväl byggnadstekniskt som organisatoriskt avseende. Ur de synpunkter som varit vägledande för nämnda undersökningar kunde utredningen väl vitsorda detta omdöme. — Erfarenheterna från det pågående kriget måste emellertid medföra ett övervägande av lämpligheten att nedlägga ytterligare kostnader på

utvidgning av ett för såväl militära som civila patienter avsett sjukhus med belägenhet inom en för direkta krigsoperationer av olika slag så utsatt ort som Boden. Häremot måste dock vägas även en uppskattning av det nuvarande garnisonssjukhusets ekonomiska värde. Visade det sig nämligen, att sjukhuset representerade ett mera avsevärt dylikt värde, måste skälen för att sjukhuset icke bibehålles på sin nuvarande plats vara starka. Såväl t. f. generalfältläkaren som kommandanten i Bodens fästning hade emellertid framhållit, att det nuvarande garnisonssjukhuset med till detsamma hörande installationer av olika slag måste anses innefatta betydande värden. Även utredningen kunde till alla delar vitsorda denna uppfattning efter närmare undersökningar på platsen.

En ungefärlig uppfattning om sjukhusets nuvärde ur stats- och landstingsekonomisk synpunkt kunde erhållas av följande siffror. Vid nybyggnad av sjukhus för specialiserad sjukvård hade man numera att räkna med en kostnad per vårdplats av cirka 20,000 kronor exklusive bostäder och inventarier. I det följande komme utredningen att framlägga förslag rörande om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset, innebärande att dess sammanlagda platsantal komme att uppgå till 467. Nybyggnad av ett sjukhus med detta platsantal skulle med nyss kalkylerade platskostnad komma att uppgå till $(20,000 \times 467 =)$ 9,340,000 kronor. Då utredningens utvidgningsförslag beräknats draga en sammanlagd kostnad av omkring 3,900,000 kronor, skulle således garnisonssjukhusets nuvärde såsom underlag för en om- och tillbyggnad kunna uppskattas till $(9,340,000 - 3,900,000 =)$ 5,440,000 kronor. Även om dessa siffror icke kunde läggas till grund för en direkt jämförelse med ett helt nybyggt sjukhus, gäve de dock tillräckligt stöd för utredningens ställningstagande till alternativen ombyggnad eller nybyggnad. Härutöver hade utredningen funnit, dels att den nuvarande sjukhustomten ur fredssjukvårdssynpunkt hade ett förmånligt läge, dels att befintliga byggnader vore så placerade, att de väl kunde utbyggas, dels ock att de dyrbara kulvertar och förbindelseleder i övrigt, som förenade de olika byggnaderna, ur luftskyddssynpunkt vore goda och utgjorde en väsentlig tillgång för en god driftsekonomi.

Med hänsyn till vad nu anförts hade utredningen kommit till den uppfattningen, att det nuvarande sjukhuset representerade ett så högt värde såväl för statsverket som för landstinget, att det icke kunde anses försvarbart, om detsamma icke utnyttjades såsom stomme i ett blivande fullständigt centrallasarett för såväl militära som civila patienter. Utredningen funne således, att garnisonssjukhuset lämpligen borde utvidgas och förbättras i anslutning till de av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse i dess förenämnda skrivelse den 29 oktober 1941 angivna riktlinjerna, d. v. s. för åstadkommande av en allmän sanering och rationalisering av sjukhusets arbetsavdelningar och för tillgodoseende av behovet av ett fullständigt centrallasarett för Norrbottens län.

I anledning av militära överväganden, enligt vilka en eventuell utvidgning av och ytterligare kapitalinvesteringar i garnisonssjukhuset i Boden måste bedömas med försiktighet, finge utredningen framhålla, att såväl vid provningen av platsantalet å det utvidgade garnisonssjukhuset som vid planeringen av utvidgningen i byggnadstekniskt avseende den största möjliga hänsyn tagits till nämnda överväganden.

c) *Principprogram för sjukhusutvidgningen.* I viss anslutning till vad som anförts i förenämnda preliminära, av regementsläkaren Engel verkställda utredning har den sakkunnige till behandling upptagit principprogrammet

för utvidgning av garnisonssjukhuset. På grundval av en ingående utredning, beträffande vars detaljer torde få hänvisas till handlingarna i ärendet, har den sakkunnige förordat följande platsantal inom det utvidgade sjukhuset.

Avdelning	Sammanlagt			Häraf nytillkomna platser		
	Militära	Civila	Totalt	Militära	Civila	Totalt
Medicin	40	64	104	21	33	54
Reumatiker	—	48	48	—	—	—
Epidemi	—	50	50	—	—	—
Kirurgi	25	64	89	7	20	27
Barnsård	—	20	20	—	10	10
Ögon	1	16	17	1	2	3
Öron	17	16	33	17	16	33
Barn	—	42	42	—	42	42
Röntgen	—	4	4	—	4	4
<i>Gemensamma avdelningar:</i>						
Isolering	7	7	14	7	7	14
Enskild	6	6	12	6	6	12
B-avdelning	14	20	34	7	5	12
Summa	110	357	467	66	145	211

Av sålunda förtecknade avdelningar äro öron-, barn-, isolerings-, enskilda samt B-avdelningarna nyinrättade.

Utöver dessa avdelningar förordas vid sjukhuset skola tillkomma vissa särskilda institutioner, nämligen mödra- och barnavårdscentral, tandpolikliniker, centrallaboratorium samt sero-bakteriologiskt laboratorium. Inrättandet av mödra- och barnavårdscentralen samt centrallaboratoriet motiveras i huvudsak med hänvisning till att garnisonssjukhuset är avsett att tjäna såsom centrallasarett för Norrbottens län. Vad angår tandpolikliniker har den sakkunnige anfört följande.

För garnisonssjukhusets i Boden del inrymde frågan om anordnande vid sjukhuset av en tandklinik i sig tre olika spørsmål, nämligen *dels* frågan om anordnande av i 4 § kungörelsen den 3 juni 1938 (nr 358) angående statsbidrag till folktandvård omförmäld, i anslutning till landstingets centrallasarett eller därmed jämförligt sjukhus anordnad tandpoliklinik (centraltandpoliklinik), avsedd för dels mera komplicerade fall, vilka ej lämpligen kunde behandlas å distriktspolikliniker, dels lasarettets eller sjukhusets patienter, dels ock folktandvård i övrigt, *dels* frågan om anordnande av i 3 § samma kungörelse omförmäld fast distriktstandpoliklinik, *dels ock* slutligen frågan om anordnande av en tandpoliklinik för militärt behov.

De två förstnämnda frågorna vore av natur att böra besvaras av Norrbottens läns landsting, och beträffande den sistnämnda frågan hade utredningen samrått med den pågående försvarsväsendets tandvårdsutredning 1941.

Beträffande frågan om förläggande av centraltandpoliklinik till det utbyggda garnisonssjukhuset föreläge ett önskemål från landstingets sida om inrättandet av en sådan. Då dylik klinik enligt gällande författning skulle vara förlagd till centrallasarett, förordade utredningen anordnandet av densamma i anslutning till sjukhusets utbyggnad.

Vad anginge frågan om anordnande vid garnisonssjukhuset av fast distriktstandpoliklinik hade ett önskemål härom framförts från representanterna i utredningen för Norrbottens läns landsting. Ehuru anslutandet av en dylik institution knappast kunde sägas stå i överensstämmelse med de allmänna grundtankarna för garnisonssjukhusets utvidgning — i första hand hänsynstagande till det militära behovet och önskemålet att hålla sjukhusutvidgningen inom en så snäv yttre ram som möjligt — hade utredningen funnit ekonomiska skäl tala för att jämväl distriktstandpoliklinik anslötes till garnisonssjukhuset. Beträffande såväl denna som den i det följande närmare behandlade militära tandpolikliniken, rörande vilkas anslutande till garnisonssjukhuset viss tvekan kunde råda, innebure den byggnadstekniska lösningen av utvidgningsprogrammet, att klinikerna i fråga utan olägenhet kunde utmönstras ur programmet.

Vidkommande slutligen frågan om anslutandet av en för militärt behov avsedd tandpoliklinik till garnisonssjukhuset i Boden hade utredningen vid sammanträde i maj 1942 med försvarsväsendets tandvårdsutredning 1941 erhållit det allmänna intrycket, att nämnda utredning i dåvarande läge icke tagit ställning till den för dess utredningsuppdrag grundläggande frågan om den militära tandvårdens ställning i förhållande till den civila folktandvården. Vid angivna förhållande läge det i sakens natur, att en pretiserad plan för det militära tandvårdsbehovets tillgodoseende i Boden icke nu kunde framläggas. Utredningen hade dock funnit sig i princip böra beakta kravet på erforderliga utrymmen för denna tandvård och därvid föreslagit samma byggnadstekniska lösning som beträffande distriktstandpolikliniken i det föregående.

Utredningen ville till slut påpeka, att det ur kostnadssynpunkt naturligen ställde sig mest fördelaktigt, att anordna såväl distriktstandpoliklinik som militär tandpoliklinik samtidigt, då härigenom ledningar m. m. för den gemensamma byggnaden komme att proportionsvis bliva billigare. Vid sina kostnadsberäkningar hade utredningen endast tagit sikte på det fall, att båda klinikerna komme till stånd samtidigt.

Vidkommande spörsmålet om upprättandet av ett sero-bakteriologiskt laboratorium vid garnisonssjukhuset i Boden har den sakkunnige anfört följande.

I samband med planerandet av det tidigare berörda centrallaboratoriet hade fråga även uppkommit om anordnande av ett sero-bakteriologiskt laboratorium vid garnisonssjukhuset. Den sero-bakteriologiska specialiteten hade ur militärmedicinsk synpunkt ansetts böra företrädas vid garnisonssjukhuset. Värdet av ett bakteriologiskt laboratorium vid garnisonssjukhuset ur krigsberedskapssynpunkt för Bodens fästning och övre Norrlands trupper framginge av det kännbara behov av ett sådant laboratorium, som under nuvarande förstärkta försvarsberedskap gjort sig gällande.

För egen del hade utredningen funnit ett framträdande behov föreligga av att en militärhygieniker tillkomme för Övre Norrlands trupper och Bodens fästning. Om vederbörande såsom laboratoriechef knötes till garnisonssjukhuset, torde han i denna egenskap på grund av ganska ringa bundenhet vid sjukhustjänstgöringen kunna tagas i anspråk för utförande av hygieniska och bakteriologiska inspektionsförrättningar o. s. v. Då det visat sig möjligt att inom byggnadsprogrammets allmänna ram inpassa utrymmen för ett sero-bakteriologiskt laboratorium, förordade utredningen på grund av det anförda, att en sådan institution tillkomme vid sjukhuset.

d) *Det byggnadstekniska programmet.* Beträffande den allmänna utformningen av det byggnadsprogram, som måste genomföras vid ett godtagande av den sakkunniges i det föregående närmare berörda principprogram för garnisonssjukhusets utbyggnad, har den sakkunnige anfört följande.

1. På grund av de militära kraven beträffande luftskydd m. m. borde eftersträvas en så kompakt utformning som möjligt av de ombyggda sjukhusdelarna, varjämte en alltför stor anhopning av byggnader inom sjukhusområdet såvitt möjligt borde undvikas. Vidare måste behovet av normalskyddsrum för patienter och personal beaktas.

2. En våren 1942 företagen inspektion av garnisonssjukhusets byggnader ur brandskyddssynpunkt hade givit vid handen, att byggnaderna måste anses synnerligen brandfarliga. Beträffande sjukhusets huvudbyggnad kunde enligt vid inspektionen upprättad rapport någon egentlig förbättring icke uppnås annorledes än genom betydande ombyggnadsarbeten. Enligt vad vid inspektionen och av utredningen vid besök på platsen kunnat konstateras vore byggnadens vindbjälklag av trä, reveterat på undersidan och med öppen fyllning av torv och sågspån på översidan, i följd varav en vindseldsvåda särskilt under sommaren med lätthet kunde spridas till hela byggnaden. På grund härav måste huvudbyggnadens mansardvåning oavsett genomförandet av en utvidgning av garnisonssjukhuset undergå genomgripande ombyggnadsarbeten.

Utredningens förslag avsåge att med beaktande av det anförda vid ombyggnaden av mansardvåningen taga denna i anspråk för anordnande av vårdavdelningar, vilken lösning torde vara den mest ekonomiska.

3. Hänsynen till en allmän rationalisering av sjukhusdriften påkallade en såvitt möjligt konsekvent genomförd koncentration av sjukhusets arbetsavdelningar och lämpliga samt korta förbindelser mellan dessa och vårdavdelningarna.

4. Numera aktuella besparingskrav beträffande byggnadsteknisk standard för såväl utrymmen som byggnadselement krävde beaktande.

Utredningens byggnadsförslag kunde i korthet karakteriseras sålunda, att den nödvändiga förbättringen av sjukhusets arbetsavdelningar vunnits genom en om- och tillbyggnad av den nuvarande huvudbyggnadens mittparti, att det ökade platsbehovet åstadkommits genom en kombination av om- och tillbyggnaden av huvudbyggnadens mittparti samt påbyggnaden av huvudbyggnaden i dess helhet, samt att endast en helt ny byggnad ansetts böra komma till utförande.

Den sakkunnige har i anslutning till det anförda lämnat en utförlig redogörelse för byggnadsprogrammets olika delar, beträffande vilken torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. I samband härmed har den sakkunnige anfört, bland annat, följande.

I utredningens byggnadsprogram inginge icke anordnande av särskild tvättinrättning för garnisonssjukhusets behov. Utredningen förutsatte i stället, att en blivande central tvättinrättning i Boden för militärt behov, om vars anordnande förslag avsåges skola framläggas av arméförvaltningens intendenturdepartement och fortifikationsstyrelse, även skulle betjäna garnisonssjukhuset. Utredningen hade i skrivelse till arméförvaltningens intendenturdepartement och fortifikationsstyrelse hemställt, att dessa myndigheter måtte äska erforderliga medel för den centrala tvättinrättningens anordnande i samband med lantförsvarets medelsäskande för budgetåret 1943/44. I skrivelsen hade utredningen angivit, att sjukhusets tvättbehov

uppginge till omkring 1,000 kilogram per dag samt att Norrbottens läns landstings centrala tvättinrättning i Luleå kunde ombesörja tvätten för sjukhusets behov under ombyggnadstiden.

Utredningen hade icke räknat med uppförandet av särskilda personalbostäder. Inom arméförvaltningens fortifikations- och sjukvårdsstyrelser hade nämligen, såsom anmälts i arméförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1942/43, en utredning ägt rum rörande personalbostadsbehovet vid garnisonssjukhuset i Boden, vilken emellertid i avvaktan å vissa då svävande frågars lösning, bland annat garnisonssjukhusets utvidgning, icke resulterat i ett närmare utformat förslag. Utredningen hade i anslutning därtill i skrivelse till fortifikations- och sjukvårdsstyrelserna, med överlämnande av en preliminär beräkning av personalbehovet vid garnisonssjukhuset efter utvidgningens genomförande, hemställt, att styrelserna måtte i samband med framställning rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1943/44 göra frågan om anvisande av medel för ifrågavarande personalbostäder till föremål för förnyad behandling och medelsäskande. Utredningen förutsatte i enlighet härmed, att frågan om anordnande av erforderliga personalbostäder för befattningshavarna vid garnisonssjukhuset i Boden — vilken frågas lösande utgjorde en ovillkorlig förutsättning för sjukhusets om- och tillbyggnad — komme att underställas statsmakternas prövning vid 1943 års riksdag.

Totalkostnaden för realiserande av det av den sakkunnige förordade byggnadsprogrammet beräknas enligt en i betänkandet intagen specifikation till 3,882,000 kronor, fränsett kostnaderna för personalbostäder, inventarier och linoleummattor.

e) *Fördelning mellan kronan och Norrbottens läns landsting av byggnadskostnaderna.* Beträffande fördelningen av kostnaderna för genomförandet av utredningens byggnadsprogram på kronan och landstinget har den sakkunnige anfört följande.

Kostnaderna borde till en början fördelas sålunda, att kronan och landstinget var för sig helt gäldade de kostnader, vilka belöpte på sådana byggnadsutrymmen, som avsåge ett rent militärt, respektive ett rent civilt ändamål. Med tillämpning av denna princip skulle kostnaderna för uppförandet av tandpoliklinik för militärt ändamål och undervisningslokaler i sin helhet gäldas av statsmedel. Landstinget å sin sida skulle helt bestrida kostnaderna för uppförandet av distriktstandpoliklinik, barnavdelning, barnavårdscentral, vårdplatser å röntgenavdelningen samt barnbördsavdelning.

Beträffande övriga i kostnadsberäkningen ingående poster med undantag för vissa särskilda kostnader, som upptoges till behandling i det följande, finge utredningen erinra, att vid fördelningen av kostnaderna för ombyggnaden åren 1921—1925 av garnisonssjukhuset hade, såsom framginge av statsrådsprotokollet till propositionen 1921:154, tillämpats en fördelning med hälften på vardera landstinget och statsverket. Vid den i Norrbottens läns landsting 1936 och 1937 diskuterade utbyggnaden av garnisonssjukhuset hade förutsatts, att staten helt skulle svara för byggnadskostnaderna.

Utredningen kunde för sin del icke finna annat än att landstinget i fråga om de nu förevarande kostnaderna, som utgjorde huvuddelen av de för hela byggnadsprogrammet beräknade kostnaderna, måste stå för en större del av dessa än som skedde vid den föregående utbyggnaden. Härför talade främst, att landstinget regelmässigt komme att draga den största nyttan av garnisonssjukhuset efter utbyggnaden. Denna nytta vore emellertid svår att siffer-

mässigt angiva. Toges hänsyn allenast till proportionen nytillkommande platser, skulle en kostnadsfördelning erhållas av 66/211 på statsverket och 145/211 på landstinget, motsvarande omkring respektive 31 och 69 procent. Denna fördelning med hänsyn tagen allenast till proportionen nytillkommande platser vore emellertid missvisande, eftersom en större del av byggnadskostnaderna hänförde sig icke till nya platser utan till andra ändamål, såsom förbättring av arbetsavdelningar och ekonomilokaler m. m.

På grund av vad nyss anförts hade utredningen för sin del stannat för att förorda en fördelning av de nu ifrågakvarande byggnadskostnaderna mellan parterna med 40 procent på statsverket och 60 procent på landstinget. Justeringen av procentsatserna till nackdel för staten och till fördel för landstinget vid en jämförelse endast med utgångspunkt från proportionen nya vårdplatser vore grundad dels på nyss antydda förhållande, att en sådan fördelning skulle vara missvisande, samt dels med hänsyn till att landstinget genom sitt deltagande i byggnadskostnadernas bestridande icke erhöle samma ovillkorliga dispositionsrätt till ett bestämt antal platser som exempelvis fallet vore vid ett landstings intressentskap i ett statligt undervisningssjukhus. Särskilt under rådande beredskapsförhållanden hade det sålunda visat sig, att landstingspatienter å garnisonssjukhuset måst partiellt evakueras eller att sådana patienter icke kunnat beredas plats. Omvänt erhöle statsverket genom landstingets medverkan en icke obetydlig platsreserv, vilken enligt vad det anförda gäve vid handen disponerades med företrädesrätt.

Den nu förordade fördelningsgrunden vore såsom nyss nämnts icke avsedd att tillämpas generell. Undantag hade således ansetts böra göras för kostnader, som belöpte å egentliga polikliniklokaler och vissa andra utrymmen, såsom röntgenundersökningslokaler, vilka erfarenhetsmässigt utnyttjades mera för militärt än för civilt behov. Ett ytterligare skäl för att staten toge en större del i dessa kostnader utgjorde det förhållandet, att nu avsedda lokalers förbättrande angivits vara ett förstahandsintresse ur militär synpunkt. Härtill komme slutligen, att lokalerna i fråga vore belägna i huvudbyggnadens mittparti, vars nu undermåliga beskaffenhet ur brandskyddssynpunkt påkallade ombyggnad i viss utsträckning, även om den av utredningen förordade sjukhusutvidgningen icke skulle komma till stånd. Beträffande dessa kostnader förordade utredningen med hänsyn till det anförda, att de fördelades med 60 procent på statsverket och 40 procent på landstinget.

Med tillämpning av nu förordade fördelningsgrunder skulle de sammanlagda beräknade kostnaderna för garnisonssjukhusets om- och tillbyggnad, 3,882,000 kronor, komma att fördelas med 1,522,600 kronor på statsverket och 2,359,400 kronor på *Norrbottens läns landsting*.

f) *Finansieringen av garnisonssjukhusets om- och tillbyggnad.* Statsverkets andel i de beräknade byggnadskostnaderna, 1,522,600 kronor, syntes enligt den sakkunniges mening böra anvisas att utgå såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, å vilken fond garnisonssjukhuset vore invärderat. Beloppet borde fördelas med förslagsvis 700,000 kronor för budgetåret 1943/44 och återstående 822,600 kronor å budgetåret 1944/45. Landstingets andel, med bortseende från påräkneliga statsbidrag av medel under riksstatens femte huvudtitel, syntes böra bestridas av lånemedel.

Därest de sammanlagda kostnaderna för om- och tillbyggnaden av garnisonssjukhuset i Boden skulle komma att överstiga eller understiga det belopp, som nyss beräknats i totalkostnad, borde intressenternas andel av byggnadskostnaderna därefter jämkas med hänsyn såväl till deras beräknade delaktighet

i byggnadskostnaderna som ock till eventuella förändringar i byggnadsprogrammet.

Till behandling hade här upptagits allenast egentliga byggnadskostnader, medan kostnaderna för erforderliga inventarier icke upptagits till prövning. Beträffande inventariestikostnaderna finge utredningen framhålla, att dessa knappast kunde beräknas med någon grad av tillförlitlighet i nuvarande läge. Då härtill komme, att garnisonssjukhusets nuvarande inventariebestånd vore i behov av en ganska omfattande förnyelse syntes det lämpligast, att frågan om dessa kostnader och deras fördelning gjordes till föremål för utredning av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, som på grundval därav syntes få framlägga förslag i ämnet.

Vidkommande det rättsliga ordnandet av det genom samarbetet mellan staten och landstinget för sjukhusets utbyggande uppkommande mellanhavandet finge utredningen erinra, att i nu gällande samarbetsavtal mellan parterna av den 28 augusti 1924 (jfr förutnämnda betänkande 1939: 31, sid. 15) bland annat stadgades, att landstinget garanterades samma rättigheter i avseende å den träffade överenskommelsen, som om den vore intecknad som servitut i garnisonssjukhusets fasta egendom, att tvister angående avtalets tolkning skulle avgöras av skiljemän enligt lag samt att, därest överenskommelsen uppsades, kronan skulle till sig lösa landstingets andel i sjukhuset efter en lösesumma, som bestämdes av skiljemän enligt lag. Utredningen förutsatte, att det här ifrågavarande mellanhavandet reglerades med tillämpning av enahanda principer vid förhandlingar mellan statsverket och vederbörande landsting om nya samarbetsavtal.

I samband med att medel komme att ställas till förfogande för garnisonssjukhusets om- och tillbyggnad, torde ett särskilt avtal böra träffas mellan landstinget och arméförvaltningen på kronans vägnar, rörande den närmare regleringen av de i samband med sjukhusutvidgningen stående frågorna av ekonomisk och rättslig natur.

g) *Vissa personalfrågor.* Den sakkunnige har i betänkandet avslutningsvis till behandling upptagit vissa personalfrågor, som sammanhånga med garnisonssjukhusets förordade utvidgning. Vad först angår läkarpersonal i chefsställning erinrar den sakkunnige, att flertalet av denna personalgrupp redan funnes anställd vid sjukhuset. Undantag utgjorde endast befattningen för läkare med specialistkompetens i sero-bakteriologi. Den sakkunnige ifrågasätter, att denna befattning skulle förenas med befattningen såsom fältläkare vid VI. militärbefälsstab, därest denna stab bleve förlagd till Boden. I annat fall skulle för ändamålet behöva inrättas en regementsläkarbeställning i lönegraden Ca 26. — Frågan om garnisonssjukhusets behov av övrig personal — underordnade läkare-, sköterske-, ekonomi- och administrationspersonal — efter en utvidgning enligt utredningens riktlinjer borde göras till föremål för prövning och förslag från sjukvårdsstyrelsens sida.

Den sakkunnige har vidare till behandling upptagit frågan om en viss ändring av den för garnisonssjukhuset i Boden för närvarande gällande administrativa organisationen. I denna del har den sakkunnige anfört följande.

Organisationen av förvaltningen vid garnisonssjukhuset i Boden vore såsom framginge av Kungl. Maj:ts reglemente för garnisonssjukhusen den 30 juni 1942 rent militär. Under chefläkaren såsom förvaltningsmyndighet sorterade sjukhusintendent, sjukhuskassör, förrådsförvaltare och sjukhus-

väbel. Dessa fyra befattningar vore för pensionerad militär personal avsedda arvodesbefattningar. Arbetsuppgifterna å befattningarna i fråga vore fastställda i nyssnämnda reglemente. — Utredningen hade kunnat konstatera, att denna organisation av garnisonssjukhusets förvaltning knappast kunde anses vara tidsenlig. Utvecklingen av samarbetet mellan civila och militära intressen å garnisonssjukhuset hade nämligen nu nått därhän, att bortsett från den polikliniska vården sjukhuset till övervägande del betjänade det civila klientelet inom Norrbottens läns landstingsområde. En omorganisation av sjukhusets administration i riktning mot en mera civilt betonad förvaltning syntes därför redan nu önskvärd och underströkes ytterligare vid ett genomförande av utredningens byggnadsprogram. Enligt utredningens mening vore det därför lämpligt, att frågan om en omorganisation efter antydda riktlinjer upptoges till prövning i samband med ställningstagandet till utbyggnadsprogrammet. Efter övervägande av spörsmålet finge utredningen följande förslag i ämnet.

Av de ovannämnda fyra för pensionerad militär personal avsedda befattningarna för respektive sjukhusintendent, sjukhuskassör, förrådsförvaltare och väbel utbyttes tre mot civila ordinarie befattningar för syssloman, bokhållare och kameralbiträde efter mönster av förvaltningsorganisationen vid statens sinnessjukhus. För den militära expeditionstjänsten bibehölls en för pensionerad underofficer avsedd arvodesbefattning.

I enlighet med det nyss anförda syntes löneställningen för bokhållaren och kameralbiträdet böra bestämmas till respektive 15 och 8 lönegraden A i civila avlöningsreglementet. Vad åter anginge lönegradsplaceringen för sysslomannen vore visserligen att märka, att sysslomansbefattning av 3:e klass vid statens sinnessjukhus, vilken befattning med hänsyn till patientantal närmast syntes vara jämförlig med den för Bodensjukhuset föreslagna tjänsten, vore placerad i 21 lönegraden A. På grund av den särställning garnisonssjukhuset i Boden intog i administrativt avseende och de särskilda arbetsuppgifter, som till följd härav komme att åligga innehavaren av den föreslagna sysslomansbefattningen, förordade utredningen, att befattningen i fråga placerades i 22 lönegraden A.

h) Den sakkunniges hemställan. Under åberopande av vad i det föregående anförts har den sakkunnige hemställt *dels* att Kungl. Maj:t måtte med godkännande av utredningens byggnadsprogram föreslå riksdagen att till om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden såsom kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa för budgetåret 1943/44 ett reservationsanslag av 700,000 kronor och för budgetåret 1943/44 ett reservationsanslag av 822,600 kronor, *dels* att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å personalförteckningen för garnisonssjukhusen från och med budgetåret 1943/44 uppföra en regementsläkarbeställning i lönegraden Ca 26 för sero-bakteriolog vid sjukhuset, därest VI. militärbefälsstaben förlägges till annan ort än Boden, en befattning för syssloman i lönegraden A 22, en befattning för bokhållare i lönegraden A 15 samt en befattning för kameralbiträde i lönegraden A 8, *dels* att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt arméförvaltningen att efter utredning avgiva förslag rörande ej mindre erforderlig nyanskaffning av inventarier för garnisonssjukhuset samt fördelningen av härav föranledda kostnader än även behovet av ytterligare läkar-, sjuksköterske-, ekonomi- och övrig personal vid sjukhuset, *dels* ock att Norrbottens läns landsting måtte med godkännande av det av utredningen

framlagda förslaget rörande om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden besluta bidra till härav föranledda kostnader för byggnads- och anläggningsarbeten med ett sammanlagt belopp bortsett från påräkneliga statsbidrag av 2,359,400 kronor.

3. Norrbottens läns landstings beslut.

Av Norrbottens läns lagtima landstings protokoll för år 1942 inhämtas beträffande landstingets beslut i fråga om dess medverkan till den ifrågasatta om- och tillbyggnaden av garnisonssjukhuset i Boden bland annat följande.

Betänkandet i ämnet hade behandlats av landstingets förvaltningsutskott och dess sammansatta andra och fjärde utskott. I sitt utlåtande över den sakkunniges förslag hade sistnämnda utskott framhållit, att utskottet liksom förvaltningsutskottet kommit till den uppfattningen, att förslaget med avseende på utbyggnadens omfattning syntes tillgodose de krav på nya platser, specialiteter och utvidgning av läkarvården, som motsvarade vad landstinget inom detta område ansåge sig för närvarande kunna genomföra.

I fråga om en särskild detalj i utbyggnadsförslaget, nämligen rörande frågan om förläggande av den civila distriktstandvården inom sjukhuset och uppbyggande av lokal härför i samband med det här planerade utbyggnadsarbetet — i vilken fråga den sakkunnige lämnat öppet för landstinget att, om landstinget så funne lämpligt, förlägga verksamheten till annan del av Boden eller annan plats och själv anskaffa lämpliga lokaler härför — hade sammansatta utskottet i likhet med förvaltningsutskottet och den sakkunnige kommit till den uppfattningen, att ekonomiska skäl, bland annat möjligheten att vid behov kunna gemensamt utnyttja personal m. m., talade för att förlägga den civila distriktstandpolikliniken tillsammans med den militära ävensom tillsammans med centralpolikliniken, vilken sistnämnda under alla förhållanden med hänsyn till arbetets art borde vara placerad vid garnisonssjukhuset.

Sammansatta utskottet föreslog, att landstinget måtte, med godkännande av det av den sakkunnige framlagda förslaget rörande om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden, besluta bidra till härav föranledda kostnader för byggnads- och anläggningsarbeten med ett sammanlagt belopp, bortsett från de påräkneliga statsbidragen, av 2,359,400 kronor, att landstinget måtte för här nämnda ändamål anslå ett belopp av 2,359,400 kronor — med avdrag för beräknade statsbidrag, 155,000 kronor, samt för ersättning från statsverket för vissa av landstinget havda kostnader för ritningar och dylikt, cirka 4,400 kronor — alltså 2,200,000 kronor, samt att landstinget måtte besluta att efter allmän grund uttaxera sistnämnda belopp under fem år, nämligen 1942 (för 1943) — 1946 (för 1947) med $\frac{1}{5}$ för varje år.

Denna sammansatta utskottets hemställan bifölls av landstinget.

Landstingets beslut har vunnit laga kraft.

4. Yttranden.

Över den sakkunniges betänkande ha utlåtanden avgivits av *arméförvaltningens civila departement samt fortifikations- och sjukvårdsstyrelser, försvarsväsendets lönenämnd gemensamt med allmänna lönenämnden, 1940 års*

militära byggnadsutredning samt *medicinalstyrelsen*. Vidare har *Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott* inkommit med en särskild skrivelse i ämnet.

Av de hörda myndigheterna har endast *militära byggnadsutredningen* yttrat sig beträffande den sakkunniges uppfattning rörande krigssjukhusfrågans lösning. I denna del har byggnadsutredningen anfört, att utredningen anslöte sig till den sakkunniges uppfattning. I anslutning härtill har byggnadsutredningen till behandling upptagit frågan rörande behovet över huvud av den i den sakkunniges förslag förordade sjukhusutbyggnaden och därvid anfört följande.

Om sålunda den ifrågasatta utvidgningen icke vore föranledd av behov att ordna ett krigssjukhus, uppställde sig i första hand frågan, om det ur statlig (militär) synpunkt föreläge så trängande krav på ett genomförande av den planerade utvidgningen under nuvarande pressade statsfinansiella förhållanden med brist på materialier av olika slag och på för ändamålet lämplig arbetskraft, att densamma icke kunde anstå till efter det den av 1942 års riksdag antagna planen för organisationsarbetet inom försvarsväsendet genomförts. De sakkunniga hade dessutom beräknat en så pass forcerad arbetstakt vid byggnadsföretaget, att byggnadsarbetena skulle vara slutförda år 1945, sålunda med en byggnadstid begränsad till två år. Det syntes utredningen uppenbart, att med hänsyn till den omfattande nybyggnadsplan, som nämnda organisationsplan krävde, sådan byggnadsverksamhet, som icke direkt sammanhänge med denna organisationsplan, borde i möjligaste mån beskäras. Enligt utredningens mening borde sålunda till prövning upptagas frågan om uppskov med byggnadsföretaget till efter femårsplanens genomförande.

Vid prövning av de av de sakkunniga behandlade alternativen ombyggnad eller hel nybyggnad hade inom byggnadsutredningen även övervägts möjlighet att reservera det nuvarande garnisonssjukhuset för enbart militär sjukvård. Ombyggnaderna skulle då bli av mindre omfattning och huvudsakligen gälla arbetslokalerna. Utredningen hade emellertid icke närmare prövat förutsättningarna och kostnaderna för genomförandet av ett sådant alternativ, enär därmed förenade nackdelar enligt utredningens mening icke uppvägdes av vunna fördelar. Vid valet emellan de två i betänkandet uppställda alternativen anslöte sig byggnadsutredningen på av de sakkunniga anförda skäl till ombyggnadsalternativet.

Två av byggnadsutredningens ledamöter, herrar Lychnell och Bjurström, ha i förevarande avseende anmält avvikande mening och anfört följande.

Byggnadsutredningen hade ansett, att till prövning borde upptagas frågan, huruvida icke om- och tillbyggnaden av garnisonssjukhuset i Boden borde anstå intill dess femårsplanen för försvarsväsendets utbyggande genomförts. Häremot borde framhållas, att det måste anses utrett, att behov av ett omedelbart förbättrande av de nuvarande sjukvårdsförhållandena i Bodens fästning föreläge, varjämte finge erinras om att, på sätt framginge av det vid propositionen 1942: 210 fogade utdraget av statsrådsprotokollet över försvarsärenden (sid. 35), den föreliggande utredningen rörande Bodensjukhusets ombyggnad beräknats öva inverkan på femårsplanens utformning. Den prövning, som byggnadsutredningen ifrågasatte, hade alltså redan skett.

Den av byggnadsutredningen framkastade tanken på ett särskiljande av den militära och den civila sjukvården stode icke i god överensstämmelse med den tendens inom sjukvårdsväsendet, som på senare tid uppmuntrats av statsmakterna, varför det syntes verklighetsfrämmande att ifrågasätta en återgång till en äldre, numera övergiven ordning.

Vidkommande den sakkunniges principprogram för Bodensjukhusets utvidgning ha myndigheterna framställt vissa erinringar. *Byggnadsutredningen* har sålunda på anförda skäl förordat en minskning av antalet under rubriken gemensamma avdelningar upptagna vårdplatser. Inrättandet av en isoleringsavdelning borde enligt byggnadsutredningens mening medföra åtminstone någon minskning av antalet vårdplatser på övriga avdelningar. Beträffande den planerade B-avdelningen har utredningen anført bland annat följande.

I Boden funnes följande truppförbandssjukhus, som innehölle nedan angivet antal vårdplatser, nämligen vid

Norrbottens regemente	57 platser
Norrbottens artillerikår	35 »
Bodens artilleriregemente	36 »
Bodens ingenjörkår	18 »

Vid Norrbottens regemente avsåges att bygga nytt sjukhus på omkring 60 vårdplatser. Vid Norrbottens artillerikår kunde i en i närheten belägen filmsal eventuellt disponeras 20 reservplatser. Sjukhuset vid Bodens ingenjörkår vore avsett att ombyggas och utökas till 25 vårdplatser. På grund härav och med hänsyn till vad som anförts i vissa av t. f. generalfältläkaren angivna riktlinjer ifrågasatte utredningen behovet av militära vårdplatser på garnisonssjukhusets planerade B-avdelning.

Vad de civila patienterna anginge, kunde ifrågasättas, om icke den förenklade sjukhusvård, som skulle lämnas å den föreslagna B-avdelningen, i den mån vårdplatser icke stode till förfogande på respektive avdelningar, i stället borde lämnas på sjukstugor eller vårdhem, som av landstinget borde anordnas utom Boden.

Enligt utredningens mening hade de sakkunniga icke anført övertygande skäl för en höjning av antalet vårdplatser utöver det av regementsläkaren Engel tidigare angivna behovet, varför utredningen ifrågasatte, att platsantalet begränsades till de av Engel föreslagna omkring 400 vårdplatserna. Vad beträffar de i förslaget upptagna tre tandpoliklinikerna, syntes de sakkunniga själva icke vara övertygade om behovet och lämpligheten att ansluta en distriktstandpoliklinik till garnisonssjukhuset. Under sådana förhållanden borde med uppförandet av denna poliklinik tills vidare anstå. Innan försvarsväsendets tandvårdsutredning fattat ståndpunkt i frågan om den militära tandvårdens ställning, syntes icke heller föreslagen militär tandpoliklinik böra uppföras. Däremot hade utredningen intet att erinra mot anordnande av centraltandpoliklinik.

Förutnämnda två ledamöter av byggnadsutredningen ha även i denna del anført avvikande mening samt därvid yttrat.

Byggnadsutredningen borde icke ha ingått på frågan om antalet vårdplatser och under alla förhållanden icke åberopat sig på regementsläkaren Engels i en tidigare preliminär utredning med utgångspunkt från det militära behovet av nya vårdplatser gjorda beräkningar rörande platsantal m. m., all den stund Engel jämväl medverkat i den nu föreliggande utredningen.

Då sakkunnigutredningen bland annat haft att undersöka förutsättningarna för Bodensjukhusets utbyggande till ett fullständigt centrallasarett för Norrbottens län, syntes man kunna utgå ifrån att utredningen jämväl undersökt möjligheterna att på sätt byggnadsutredningen ifrågasatt förlägga vården av B-fall till andra sjukvårdsinrättningar inom länet.

Frågan om distriktstandpoliklinikens anslutande till sjukhuset utgjorde ett spörsmål, som det syntes ankomma på landstinget att ensamt avgöra.

Arméförvaltningens civila departement samt fortifikations- och sjukvårdsstyrelser ha efter granskning av de sakkunnigas förslag funnit det i betänkandet framlagda principprogrammet för utbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden väl motiverat samt det beräknade vårdplatsbehovet ur den militära sjukvårdens synpunkt så långt nu kunde bedömas tillfredsställande. Departementet och styrelserna ha vidare anfört följande.

I avbidan på de resultat, vartill försvarsväsendets tandvårdsutredning 1941 kunde komma, vore departementet och styrelserna icke beredda att nu taga ställning till de i betänkandet framlagda förslagen om anordnande vid garnisonssjukhuset av tandvård för militära och civila patienter. Då emellertid under alla förhållanden en central tandpoliklinik syntes böra förläggas till garnisonssjukhuset i dess framtida egenskap av centrallasarett för Norrbottens län, syntes det dock få anses ändamålsenligt att, på sätt de sakkunniga föreslagit, redan nu beräkna lokalutrymme för en sådan klinik i byggnaden för barnavdelning m. m. För övrig tandvård torde — beroende på tandvårdsutredningens blivande förslag — lokaler kunna i en senare byggnadsetapp erhållas genom tillbyggnad av garnisonssjukhuset på sätt de sakkunniga föreslagit.

Sjukvårdsstyrelsen ville i detta sammanhang framhålla önskvärdheten av att det i Boden planerade militärapoteket anknötes till garnisonssjukhuset. Härom finge sjukvårdsstyrelsen hänvisa till en utlåtandet bifogad utredning.

Om militärtandpolikliniken utbyggdes i en andra etapp, syntes möjlighet böra hållas öppen att i den härför avsedda byggnaden förlägga militärapoteket till byggnadens bottenvåning och att i densamma inreda lämpliga källarlokal för apoteket. Någon olägenhet av att härigenom distriktstandpoliklinik och militärtandpoliklinik eventuellt skulle komma att förläggas 1 och 2 trappor upp syntes icke uppstå.

Mot den i betänkandet föreslagna tekniska utformningen av en om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset syntes intet vara att erinra. Departementet och styrelserna hade härvid särskilt beaktat den militära sjukvårdens behov av rymliga mottagningslokaler.

I anledning av vad de sakkunniga anfört angående anordnande av en central tvättinrättning i Boden för militärt behov finge erinras om vad 1942 års militära reparationstjänstutredning i principbetänkande den 16 oktober 1942 angivit angående hänvisande av garnisonssjukhuset till en till Boden förlagd centralanstalt för underhållstjänsten.

Då Kungl. Maj:t genom beslut den 25 september 1942 med anledning av en av fortifikations- och sjukvårdsstyrelserna i underdånig skrivelse den 15 september 1942 gjord framställning uppdragit åt den sakkunnige rörande om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden m. m. att skyndsamt företaga utredning om uppförande av personalbostadsbyggnader vid såväl garnisonssjukhuset i Boden som övriga garnisonssjukhus, hade departementet och styrelserna ansett anledning icke föreligga att i detta sammanhang ingå på denna fråga.

Medicinalstyrelsen har rörande den sakkunniges principprogram anfört bland annat följande.

I det av de sakkunniga uppgjorda principprogrammet för utbyggnaden av garnisonssjukhuset i Boden, såvitt detsamma avsåge vårdplatser och avdelningar, funnes bland annat upptagen en ny barnavdelning om 42 vårdplatser, medan de lokaler, i vilka den förutvarande barnavdelningen om 22 platser

varit inrymd, skulle komma att disponeras för annat ändamål. Det sålunda angivna antalet av 42 vore det högsta antal vårdplatser, för vilket med hänsyn till folkmängden inom Norrbottens län vid årsskiftet 1941/42 enligt gällande författningar om statsbidrag till uppförande ävensom till driften av medicinska barnavdelningar dylika bidrag kunde komma att utgå.

I en den 16 september 1942 till 1941 års befolkningsutredning av medicinalstyrelsen avgiven P. M. angående åtgärder för ytterligare befrämjande av förlossningsvården och barnvården hade styrelsen emellertid bland annat förordat slopande av den för närvarande befintliga spårren, att dylika bidrag endast finge utgå för högst 2 vårdplatser på varje tal av 10,000 invånare i sjukvårdsområdet, vilket slopande enligt styrelsens mening lämpligen kunde ske omedelbart beträffande uppförandebidraget och, i fråga om driftbidraget, vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t kunde komma att framdeles närmare bestämma. Under hänvisning härtill och då barnadödligheten i Norrbottens län vore den högsta i riket och behov för övrigt föreläge av vårdplatser, å vilka barn kunde inläggas för undersökning och utredning angående psykiska sjukdomstillstånd, ifrågasatte medicinalstyrelsen, om inte vid planläggningen av den föreslagna nya pediatrika avdelningen omständigheter kunde anses föreligga, som motiverade någon ökning av platsantalet.

Vad barnbördsvården beträffade upptoge de sakkunnigas förslag en dylik avdelning om 20 vårdplatser, medan avdelningen i fråga för närvarande inrymde 10 platser. I betänkandet angåves vidare, att avsikten vore, att den obstetriska avdelningen fortfarande skulle stå under chefskap av överläkaren å den kirurgiska avdelningen, varest även förekommande gynekologiska sjukdomar liksom hittills skulle komma att behandlas.

Då Bodens garnisonssjukhus vore avsett att utgöra centralasarett för länet, ansåge medicinalstyrelsen det vara lämpligt att redan nu planera anställandet därstädes av en specialutbildad obstetriker och gynekolog. Detta skulle bland annat medföra, att den planerade mödravårdscentralen vid sjukhusen erhöle karaktären av typ I, vilket syntes önskvärt med hänsyn till länets behov av en dylik mödravårdscentral. Vid fastställandet av ritningarna borde sålunda enligt styrelsens mening utrymme reserveras också för den gynekologiska avdelningen samt mödravårdscentralen.

Vad slutligen anginge de sakkunnigas förslag att vid nämnda garnisons-sjukhus inrätta en tandpoliklinik, omfattande dels centraltandpoliklinik, dels distriktstandpoliklinik, dels ock en tandpoliklinik för militärt behov finge medicinalstyrelsen livligt tillstyrka anordnandet av en dylik poliklinik.

Vad särskilt distriktstandpolikliniken beträffade ville styrelsen understryka det av utredningen gjorda uttalandet, att det ur kostnadssynpunkt naturligen ställde sig mest fördelaktigt att inrätta sådan poliklinik samtidigt med tandpoliklinik för militärt behov. Medicinalstyrelsen ville härtill endast tillägga, att sammanförande av dessa polikliniker och deras ställande under gemensam ledning syntes möjliggöra vissa besparingar jämväl i fråga om personalrum, lokaler för expeditjons- och förrådsändamål m. m. ävensom i hög grad underlätta verksamhetens rationalisering.

Beträffande den av den sakkunnige förordade byggnadstekniska lösningen av det uppgjorda principprogrammet har 1940 års militära byggnadsutredning framfört vissa detaljerinringar, beträffande vilka torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. Övriga hörda myndigheter ha icke haft något att invända i denna del.

Vidkommande de av den sakkunnige framlagda kostnadsberäkningarna har *arméförvaltningens civila departement samt fortifikations-*

och sjukvårdsstyrelser i och för sig icke haft något att erinra samt vidare anfört följande.

Av betänkandet framginge, att beräkningarna icke omfattade kostnaderna för vissa erforderliga iståndsättningsarbeten inom de äldre sjukhuslokalerna samt för anskaffning av korkmattor. Kostnaderna härför uppskattades av fortifikationsstyrelsen för iståndsättningsarbetena till 32,000 kronor och för korkmattor till, därest militär- och distriktstandpolikliniker icke skulle uppföras, 143,200 kronor respektive, vid utförandet av dessa anläggningar, till 152,500 kronor. Härav borde 68,720 kronor, respektive 72,360 kronor bestridas av statsmedel och resten, eller 106,480 kronor respektive 112,140 kronor, av landstinget.

Byggnadsutredningen har — i anslutning till dess synpunkter beträffande utformningen av byggnadsprogrammet — anfört bland annat följande.

Mot det för tandpolikliniker upptagna beloppet av 148,000 kronor hade byggnadsutredningen i och för sig ej något att erinra, men, med hänsyn till vad tidigare anförts, borde posten i sin helhet tills vidare utgå.

Kostnaderna för köksbyggnaden syntes, då i väsentliga delar endast vore fråga om en ombyggnad, vara för högt upptagna. Därest de icke kunde begränsas med 46,000 kronor till högst 340,000 kronor, måste byggnaden vara i sådant skick, att nybyggnad vore att föredraga framför ombyggnad. Utredningen utginge emellertid från att sistnämnda belopp skulle visa sig tillräckligt för föreslagna arbeten.

Mot övriga poster i kostnadsberäkningen hade utredningen icke något att erinra. De sammanlagda kostnaderna skulle alltså under ovan angivna förutsättningar beräknas till (3,882,000 — 148,000 — 46,000 =) 3,688,000 kronor. Härei hade enligt vad de sakkunniga framhållit icke inräknats kostnader för linoleummattor. I den mån dylika mattor kunde anskaffas, borde kostnaderna för desamma inräknas i byggnadsanslaget.

Vad gällde de av utredningen i övrigt föreslagna besparings- och förenklingståtgärderna, hade utredningen icke ansett sig böra närmare kostnadsberäkna desamma. Utredningen hölle emellertid före, att dessa förslag borde upptagas till prövning i samband med det slutliga utarbetandet av ritningarna. I den mån desamma ansåges kunna realiseras, borde genom desamma uppkomna besparingar närmare utrönas.

Den sakkunniges förslag till fördelning av kostnaderna för byggnadsprogrammets realiserande mellan statsverket och Norrbottens läns landsting har lämnats utan erinran av *arméförvaltningens civila departement samt fortifikations- och sjukvårdsstyrelser* ävensom av *medicinalstyrelsen*. *Militära byggnadsutredningen* har anfört följande.

Såvitt av i betänkandet lämnade uppgifter framginge utgjorde antalet civila vårdplatser med undantag av platserna på reumatikeravdelningen, som torde ha uppförts med anlitande av under femte huvudtiteln anvisat anslag, före ombyggnaden omkring 64 procent och efter ombyggnaden omkring 66 procent av totala antalet vårdplatser. Den föreslagna kostnadsfördelningen, enligt vilken landstinget skulle bestrida omkring 61 procent av totala kostnaderna, syntes därför vara skälig.

Vad den sakkunnige anfört rörande finansieringen m. m. av om- och tillbyggnaden av garnisonssjukhuset i Boden har föranlett *militära byggnadsutredningen* till följande uttalande.

Skulle ombyggnaden kunna genomföras, utan att driften av sjukhuset under byggnadstiden allt för mycket försvårades eller rent av omöjliggjordes, torde det, i synnerhet under nu rådande beredskapsförhållanden, då stora kontingenter vore inkallade i militärtjänst och kraven på sjukhusvård därför kunde förväntas bli särskilt stora, i varje fall bli nödvändigt att genomföra ombyggnaden i flera etapper och under längre tid än vad de sakkunniga syntes ha räknat med.

I vart fall vore det angeläget, att en noggrann plan för byggnadsarbetenas bedrivande utarbetades, med beaktande av att byggnadsarbeten måste bedrivas jämsides med pågående sjukvårdsarbete. Ju kraftigare forceringen av byggnadsföretaget dreves, desto större svårigheter torde uppstå för en rationell drift av såväl byggnads- som sjukvårdsverksamheten. Utredningen funne sålunda det ur såväl byggnadstekniska som sjukvårdssynpunkter lämpligt, att en längre byggnadstid beräknades än som av de sakkunniga planerats. Härigenom torde anskaffning av material och arbetskraft för byggnadsföretaget underlättas och de ekonomiska kraven på det allmänna utjämnas. Utredningen hölle före, att byggnadsföretaget borde utsträckas över tre à fyra budgetår med en i huvudsak jämn fördelning av medelsanvisningarna över de olika budgetåren.

Gentemot vad byggnadsutredningen sålunda anfört ha *dess förutnämnda två ledamöter* i särskilt yttrande anfört följande.

I och för sig torde byggnadsutredningens uppfattning, att den föreslagna ombyggnadstiden vore väl knappt tillmätt och att en noggrann plan för byggnadsarbetenas bedrivande borde föreligga, ha fog för sig. Då emellertid den i garnisonssjukhuset ingående reumatikerpaviljongen tagits i anspråk för kirurgisk och medicinsk sjukhusvård under nuvarande förhållanden och då vidare för den händelse att det föreslagna barnsjukhuset uppfördes i första byggnadsetappen tillräckliga utrymmen torde föreligga för ett överflyttande av den sjukvård, som skulle äga rum inom huvudbyggnadens mittelparti, syntes grundförutsättningarna för den efterlysta planen redan föreligga.

Civila departementet samt fortifikations- och sjukvårdsstyrelserna ha i detta sammanhang anfört följande.

På sätt de sakkunniga anfört borde i samband med att medel ställdes till förfogande för garnisonssjukhusets om- och tillbyggnad ett särskilt avtal träffas mellan landstinget och arméförvaltningens vederbörande departement och styrelser på kronans vägnar, rörande den närmare regleringen av de i samband med sjukhusutvidgningen stående frågorna av ekonomisk och rättslig natur. Departementet och styrelserna ansåge sig böra hemställa, att i ett dylikt avtal måtte såsom villkor för kronans medverkan till en om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset uppställas fordran på att landstinget å sin sida *dels* medgäve omedelbar uppsägning av gällande samarbetsavtal mellan kronan och landstinget *dels ock* förbunde sig att sluta nytt sådant avtal i enlighet med det förslag till normalkontrakt för de s. k. samarbetssjukhusen, som framlagts i ett den 3 november 1939 avgivet betänkande (statens off. utredn. 1939: 31).

Med anledning av vad departementet och styrelserna sålunda uttalat har *Norrbottnens läns landstings förvaltningsutskott* i skrivelse den 9 december 1942 anfört i huvudsak följande.

Avtalet om garnisonssjukhusets i Boden samdrift gällde med fyra års ömsesidig uppsägningstid och hade uppsagts att gälla med utgången av juli

1944. Att landstinget utöver de villkor och den betalningsskyldighet, om vilka överenskommelse träffats mellan representanterna för kronan och landstinget, skulle ikläda sig merkostnad för driften under uppsägningstiden, ansåge sig förvaltningsutskottet icke kunna instämma uti. Ej heller kunde utskottet instämma däri, att landstinget utan förhandlingar, vilka tidigare ställts i utsikt, omedelbart skulle acceptera föreliggande normalkontrakt för de s. k. samarbetssjukhusen, vilket såvitt avsåge Bodensjukhuset syntes vara i behov av vissa jämkningar och modifikationer. Då villkoren i den sakkunniges förslag vore synnerligen betungande för landstinget ansåge förvaltningsutskottet, att några ytterligare villkor för landstinget icke borde tillkomma, vilka komme att fördyra driften för landstingets del.

Vad slutligen angår den av den sakkunnige förordade personalorganisationen vid sjukhuset ha *civila departementet samt fortifikations- och sjukvårdsstyrelserna* ävensom *försvarsväsendets lönenämnd och allmänna lönenämnden* yttrat sig. Beträffande dessa yttranden torde i vad avser personalens löneställning få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Jämlikt uppdrag av chefen för försvarsdepartementet ha arméförvaltningens civila departement samt fortifikations- och sjukvårdsstyrelser haft att i samband med avgivandet av sitt utlåtande över föreliggande betänkande framlägga förslag angående ej mindre erforderlig nyanskaffning av inventarier samt fördelningen av härav föranledda kostnader än även behovet av ytterligare läkar-, sjuksköterske-, ekonomi- och övrig personal vid sjukhuset. Här om ha departementet och styrelserna anfört följande.

På anmodan av sjukvårdsstyrelsen hade särskild utredning i ämnet verkställt av överläkaren vid garnisonssjukhuset i Boden, regementsläkaren Engel, vilken utredning bifogades. Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott, som fått del av denna utredning, hade givit sin anslutning till såväl utrustningsförslaget och därav föranledda kostnaders fördelning mellan staten och landstinget som den föreslagna personalorganisationen.

Jämväl departementet och styrelserna anslöte sig till det framlagda förslaget om nyanskaffning av inventarier och utrustning för sjukhuset.

Vad därefter beträffade de av Engel framlagda förslagen till beräkning av personalbehovet vid sjukhuset samt personalens löneställningar borde av skäl, som ovan anförts, frågan om personal för tandvårdens ombesörjande tills vidare hållas öppen. Bortsett härifrån torde de framlagda förslagen i stort sett kunna tjäna till ledning vid ett bedömande av personalkostnaderna vid det utbyggda sjukhuset. Departementet och styrelserna hade emellertid, utöver vad redan anförts, icke ansett sig ha anledning att nu ingå på en detaljgranskning vare sig av antalet befattningshavare eller för dem ifrågasatta löneställningar. I samband med det successiva färdigställandet av nytillkommande avdelningar vid sjukhuset torde det få ankomma på sjukhusdirektionen att inkomma med motiverade förslag om inrättande av härav betingade nya befattningar och torde i samband härmed tillfälle böra beredas arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse att yttra sig häröver.

Av förenämnda inom sjukvårdsstyrelsen utförda utredningar inhämtas, att kostnaderna för inventarier och övrig utrustning för det utbyggda garnisonssjukhuset inklusive distriktstandpoliklinik och militär tandpoliklinik beräknats till sammanlagt 948,000 kronor, varav 58,000 kronor för nyssnämnda

polikliniker, att dessa kostnader föreslagits fördelas på statsverket och landstinget med belopp av respektive 372,000 kronor och 576,000 kronor samt att antalet befattningshavare vid garnisonssjukhuset efter utbyggnaden beräknas stiga från nuvarande 185 till 319, medförande en utgiftsökning av omkring 430,000 kronor för år räknat, allt under förutsättning att samtliga tandpolikliniker komma till stånd.

5. Departementschefen.

Vid de förberedande undersökningar, som i detta ärende verkstälts, ha mottagnings- och övriga arbetsavdelningar vid garnisonssjukhuset i Boden befunnits vara uppenbart otillräckliga för det militära sjukvårdsbehovet. En avsevärd utvidgning av dessa avdelningar har därför prövats nödvändig. Från den civila sjukvårdens målsmän ha samtidigt framställts önskemål om en utvidgning av detta för civil och militär sjukvård avsedda statliga sjukhus med hänsyn till det växande civila vårdbehovet. Ett avhjälpande av de ur den militära sjukvårdens synpunkt föreliggande bristerna har av ekonomiska skäl befunnits böra ske i samband med ett tillgodoseende av den ur civila sjukvårdssynpunkter önskvärda utvidgningen av sjukhuset. Från dessa utgångspunkter har den vid årsskiftet 1941/42 igångsatta sakkunnigutredningen bedömt den föreliggande frågan. Denna utredning har jämväl haft att undersöka det av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse framförda förslaget om upprättande i anslutning till sjukhusutvidgningen av ett fullträffsäkert krigssjukhus för Bodens fästning.

Utredningens resultat innebär i sammanfattning dels en allmän förbättring och utvidgning av garnisonssjukhusets polikliniker och övriga arbetsavdelningar, dels ock en utbyggnad av sjukhuset till ett centrallasarett för Norrbottens län. Den förut berörda krigssjukhusfrågan anses i utredningens betänkande böra lösas utan samband med och i annan ordning än utbyggnaden av garnisonssjukhuset. Efter utbyggnaden, som skulle draga en kostnad av 3,882,000 kronor, skulle garnisonssjukhuset komma att omfatta 467 vårdplatser mot för närvarande 256. Utökningen av antalet platser skulle således komma att uppgå till 211, av vilka i betänkandet 66 betecknas såsom militära och 145 såsom civila. I ombyggnadsplanen ingå bland annat öronavdelning, barnsjukhus och tandpolikliniker. Rörande omfattningen och den närmare innebörden i sjukhustekniskt och finansiellt hänseende av förslaget torde jag få hänvisa till redogörelsen i det föregående samt till handlingarna i ärendet. Beträffande de allmänna förutsättningarna för den sålunda förordade utbyggnaden råder i stort sett enighet bland de hörda myndigheterna.

Givetvis måste åtskilliga riskmoment anses förknippade med förläggandet av en för såväl militärt som civilt bruk avsedd sjukvårdsinrättning av här ifrågavarande storleksordning till en fästningsort som Boden. I betraktande av de ekonomiska värden detta sjukhus i sitt nuvarande skick på sätt utredningen framhållit måste anses representera, har jag dock i princip ansett mig kunna godtaga förslaget att utbygga sjukhuset i fråga. Frågan om sättet för

tillgodoseende av behovet av lokaler för krigssjukhusändamål torde få bedömas för sig.

1940 års militära byggnadsutredning har såsom framgår av den lämnade redogörelsen ifrågasatt ett uppskov med Bodensjukhusets om- och tillbyggnad till tid efter genomförandet av den av 1942 års riksdags beslutade femårsplanen för försvarsväsendets utbyggande. Ett sådant uppskov med förslaget genomförande synes med hänsyn till det militära sjukvårdsbehovet inom Bodens garnison icke tillrädligt. Kostnaderna torde kunna inrymmas inom den finansiella ramen för femårsplanen, vad byggnadskostnaderna beträffar inom det belopp av 50 miljoner kronor, som beräknats för genomförandet av vissa byggnadsarbeten för armén, vilka visserligen icke direkt föränletts av försvarsbeslutet men likväl förutsatts kunna komma att under perioden visa sig erforderliga. På grund härav finner jag mig i princip böra förorda, att medel nu beräknas för byggnadsarbetenas utförande. Frågan om vid vilken tidpunkt byggnadsarbetena må igångsättas och i vilken takt byggnadsprogrammet skall genomföras måste emellertid bliva beroende på närmare övervägande med hänsyn till rådande svårigheter i avseende å tillgång på arbetskraft och materiel.

Beträffande det av den sakkunnige förordade principprogrammet för garnisonssjukhusets utvidgning ha vissa önskemål framställts av remissmyndigheterna. Medicinalstyrelsen har ifrågasatt en utökning av det planerade barnsjukhuset och hänsynstagande till en eventuellt blivande självständig obstetrisk-gynekologisk avdelning vid sjukhuset. Styrelsen har vidare givit sin anslutning till den sakkunniges tankegång att till garnisonssjukhuset bör förläggas icke endast centraltandpoliklinik utan jämväl distriktstandpoliklinik och militär tandpoliklinik. Militära byggnadsutredningen däremot har ansett de båda sistnämnda poliklinikerna icke för närvarande böra komma till stånd, och arméförvaltningens civila departement samt fortifikations- och sjukvårdsstyrelser ha i avvaktan på resultatet av pågående utredning rörande försvarets tandvårdsorganisation icke funnit sig beredda att nu taga ställning till förslagen om anordnande vid sjukhuset av tandvård för militära och civila patienter. Norrbottens läns landsting åter har uttalat sig för distriktstandpoliklinikens liksom även centraltandpoliklinikens förläggande till garnisonssjukhuset. — Byggnadsutredningen har vidare på anförda skäl ifrågasatt viss nedskärning av platsantalet på vissa avdelningar inom det utbyggda garnisonssjukhuset.

För egen del är jag på grundval av den nu föreliggande utredningen icke beredd att taga ställning till frågan om anslutandet av distriktstandpoliklinik och militär tandpoliklinik till garnisonssjukhuset. Dessa spörsmål torde böra upptagas till övervägande vid nyssnämnda utredning rörande den militära tandvården. Skulle det visa sig lämpligt att sådana tandpolikliniker anordnas på sätt den sakkunnige förordat, lär det kunna ske under byggnadsarbetenas gång. I kostnadsberäkningen torde böra preliminärt beräknas utgifter för anordnande, efter framdeles skeende prövning, av militär tandpoliklinik vid Bodensjukhuset, varförutom det torde få förutsättas, att landstinget låter

med utförandet av den planerade distriktstandpolikliniken anstå, tills frågan om den militära tandpoliklinikens anordnande bringas till sin lösning. I likhet med de militära förvaltningsmyndigheterna och på av dessa anförda skäl har jag intet att erinra mot att lokalutrymmen nu beräknas för centraltandpolikliniken. I detta sammanhang bör anmärkas, att på riksstatens fjärde huvudtitel icke bör falla någon del av driftkostnaderna för sistnämnda poliklinik eller för distriktstandpolikliniken, därest sådan kommer till stånd, liksom ej heller för övriga enbart för det civila vårdbehovets tillgodoseende avsedda avdelningar.

Vad angår frågorna om en utvidgning av platsantalet å det planerade barnsjukhuset samt om reserverande av utrymme för en blivande självständig obstetrisk-gynekologisk avdelning vid garnisonssjukhuset i Boden, så torde dessa spörsmål innefatta ämnen, varuti det tillkommer Norrbottens läns lands-ting att i första hand träffa avgörande. Jag saknar fördenskull anledning ingå på dessa frågor.

De av byggnadsutredningen framförda synpunkterna i fråga om beräkningen av platsbehovet å vissa avdelningar inom det blivande sjukhuset föranleda från min sida den erinran att vid de tidigare i detta ärende utförda undersökningarna frågan bedömts huvudsakligen ur militära synpunkter, var- emot den nu föreliggande utredningen beaktat jämväl det civila vårdbehovet. Enligt vad jag inhämtat har den sakkunnige beräknat platsantalet å det ut- byggda sjukhuset under hänsynstagande till de vårdmöjligheter, som stå till buds vid de olika truppförbandssjukhusen i Boden. De av den sakkunnige utförda beräkningarna rörande platsbehovet torde kunna i huvudsak godtagas. Då för den av den sakkunnige förordade B-avdelningen å 34 vårdplatser — av- sedd för patienter, vilka för sin vård icke kräva omedelbar tillgång till en högvärdig lasarettsavdelnings mera dyrbara utrustning — tages i anspråk en äldre byggnad, som svårigen kan utnyttjas för annat ändamål och som för en mindre kostnad kan iordningställas som B-avdelning, vill jag icke resa erinran mot den sakkunniges förslag i denna del.

På grund av vad nu anförts kan jag i allt väsentligt ansluta mig till det av den sakkunnige förordade principprogrammet för utvidgningen av garni- sonssjukhuset i Boden. På den av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse väckta frågan om inrymmande av ett garnisonsapotek inom sjukhuset anser jag mig icke böra nu ingå.

1940 års militära byggnadsutredning har framställt vissa erinringar mot den av den sakkunnige förordade byggnadstekniska lösningen av det uppställda principprogrammet. Jag förutsätter, att dessa erinringar i görligaste mån vinna beaktande vid utformandet av definitiva arbetsritningar.

Kostnaderna för byggnadsprogrammets genomförande ha som förut nämnts av den sakkunnige beräknats till 3,882,000 kronor. Enligt inhämtad uppgift ha dessa kostnader uppskattats på grundval av prisnivån den 1 juli 1942. Till sagda belopp böra enligt arméförvaltningens utlåtande läggas följande belopp, näm- ligen dels 32,000 kronor för vissa erforderliga iståndsättningsarbeten inom de äldre sjukhuslokalerna, dels ock 152,500 kronor för anskaffning av kork- mattor, vilket sistnämnda belopp anges kunna reduceras till 143,200 kronor,

därest militär- och distriktstandpoliklinikerna icke nu skulle komma till stånd. — Militära byggnadsutredningen har såsom förut nämnts ansett den av den sakkunnige framlagda kostnadsberäkningen kunna reduceras till 3,688,000 kronor, därest nyssnämnda tandpolikliniker icke utföras, samt under förutsättning av viss reduktion av de beräknade kostnaderna för omändring av sjukhusets köksbyggnad.

Jag har förut framhållit, att jag icke nu är beredd taga ställning till frågan om de nyssnämnda tandpoliklinikernas förläggande till det utbyggda garnisonssjukhuset, varvid jag emellertid förutskickat, att medel för klinikernas anordnande böra stå till förfogande för att eventuellt efter ytterligare utredning rörande hithörande organisationsfrågor kunna disponeras. I anslutning härtill och med beaktande av de av arméförvaltningen förordade tilläggen till kostnadsberäkningen, tillhopa ($32,000 + 152,500 =$) 184,500 kronor, samt den av byggnadsutredningen förordade reduktionen av de beräknade utgifterna för om- och tillbyggnaden av garnisonssjukhuset i Boden till sammanlagt ($3,882,000 + 184,500 - 46,000 =$) 4,020,500 kronor. Med vissa mindre förenklingar av byggnadsprogrammet torde totalkostnaden kunna hållas inom ramen av en medelsanvisning av 4,000,000 kronor.

Den av den sakkunnige förordade fördelningen av byggnadskostnaderna mellan statsverket och landstinget har biträts såväl av landstinget som av de hörda myndigheterna. Även jag finner mig kunna godtaga grunderna för denna fördelning. — Enligt den ursprungliga kostnadsberäkningen skulle byggnadskostnaderna komma att uppgå till sammanlagt 3,882,000 kronor, varav 1,522,600 kronor skulle gäldas av staten och 2,359,400 kronor — bortsett från påräkneliga statsbidrag — erläggas av landstinget. Med tillämpning av enahanda grunder för kostnadsfördelningen skulle det av mig beräknade beloppet för sjukhusombyggnaden, 4,000,000 kronor, böra fördelas med i runt tal 1,585,000 kronor på statsverket och 2,415,000 kronor på landstinget. Det av landstinget framställda anspråket på ersättning med 4,400 kronor för vissa av landstinget havda kostnader för ritningar och dylikt torde icke böra i denna ordning upptagas till bedömande.

I detta sammanhang får jag erinra, att på sätt framgår av vad i det föregående anförts i kostnadsberäkningarna icke ingå utgifter för anordnande vid garnisonssjukhuset av särskild tvättinrättning samt personalbostäder. Beträffande tvättinrättningen föreligger såsom arméförvaltningen påpekat förslag om anordnande av en central dylik inrättning, avsedd att betjäna jämväl garnisonssjukhuset. Vidkommande personalbostäderna pågår såsom jämväl arméförvaltningen framhållit särskild utredning.

Vad den sakkunnige och myndigheterna anført rörande personalorganisationen vid det utbyggda garnisonssjukhuset föranleder för närvarande icke annat uttalande från min sida än att jag förutsätter, att dessa frågor torde efter framställning i ämnet av arméförvaltningen komma under bedömande framdeles i samband med den successiva utbyggnaden av garnisonssjukhuset. Myndigheternas uttalanden i ämnet torde få tjäna till ledning vid uppgörande av förslag i detta avseende.

De av arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse beräknade kostnaderna för anskaffning av inventarier och övrig utrustning — 948,000 kronor, av vilket belopp 372,000 kronor beräknas belöpa på statsverket — synas höga. Jag förutsätter, att — innan sjukvårdsstyrelsen slutligt äskar medel för bestridande av de på statsverket belöpande kostnaderna av denna art — genom sjukvårdsstyrelsens försorg en förnyad undersökning verkställes rörande möjligheterna att nedbringa dessa kostnader.

I samband med att medel ställas till förfogande för ombyggnadsarbetenas genomförande bör på sätt den sakkunnige anført avtal träffas mellan statsverket och Norrbottens läns landsting om reglerandet av de spörsmål av ekonomisk och rättslig natur, som stå i samband med sjukhusombyggnaden. Detta avtal synes böra utformas i anslutning till de riktlinjer, som angivits av den sakkunnige.

Såsom av det föregående framgår överväges för närvarande frågan om de grunder, efter vilka Norrbottens läns landstings och andra ifrågakommande landstings ersättningsskyldighet för vård av civila sjuka å garnisonssjukhusen bör beräknas. I denna fråga torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter slutförda överläggningar med respektive landsting träffa avgörande. Då statsverket vid bifall till mitt nu föreliggande förslag möjliggör för Norrbottens läns landsting att på gynnsamma villkor få till stånd ett centrallasarett för nämnda län, synes det mig rimligt att i detta sammanhang nämnda ersättnings- skyldighet för denna sjukvårdsanstalts del slutligt regleras. Det förutnämnda normalkontraktet för de s. k. samarbetsjukhusen innefattar enligt min mening ur kronans synpunkt skäliga ersättningsnormer. I anslutning till den uppfattning, som kommit till uttryck i de militära förvaltningsmyndigheternas remissutlåtande, utgår jag därför från att i det avtal, som enligt det föregående bör träffas med landstinget, bör såsom villkor för kronans medverkan till en till- och ombyggnad av garnisonssjukhuset uppställas fordran på att landstinget, om så påfordras, dels medgiver omedelbar uppsägning av gällande samarbetsavtal mellan kronan och landstinget, dels ock förbinder sig att sluta nytt sådant avtal i huvudsaklig överensstämmelse med förutnämnt förslag till normalkontrakt för de s. k. samarbetsjukhusen. Det torde emellertid böra ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra, huruvida överenskommelse med landstinget skall ingås i enlighet med berörda normalkontrakt eller om möjligen, för vinnande av enhetlighet med bestämmelserna för övriga garnisonssjukhus, annan för kronan godtagbar överenskommelse bör träffas.

I enlighet med vad i det föregående anförts torde riksdagens medgivande böra inhämtas till en utbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden i enlighet med de av mig förordade riktlinjerna. Den på staten belöpande kapitalinvesteringen i förevarande sjukhus, 1,585,000 kronor, torde böra bestridas från det anslag å 24,000,000 kronor för armén till Vissa byggnadsarbeten m. m., om vars uppförande å riksstaten förslag framstälts i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkten 1). Härtill bör riksdagens medgivande inhämtas (jfr nämnda bilaga, sid. 13). Beräkningen av nämnda anslag påverkas icke av detta investeringsförslag.

6. Departementschefens hemställan.

Aberopande vad i det föregående anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att garnisonssjukhuset i Boden skall utbyggas i enlighet med de av mig förut angivna riktlinjerna inom ramen för en kostnad, såvitt angår statsverket, av 1,585,000 kronor,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att med Norrbottens läns landsting träffa erforderligt avtal rörande de ekonomiska och rättsliga frågorna mellan landstinget och staten i samband med om- och tillbyggnaden av ifrågavarande garnisonssjukhus,

dels ock medgiva, att nämnda kostnad må bestridas från det under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 anvisade investeringsanslaget å 24,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Nils Kinnander.